

▲ Trojice smírčích křížů u obce Kostelní.

Kalvárie ze smírčích křížů

Stanislav Wieser, Karlovy Vary

Seriál novodobých příběhů kamenných křížů, které typově patří mezi smírčí kříže, pokračuje vysvětlením, jak vznikly z takových křížů některé skupiny připomínající kalvárie.

Kalvárie je odvozeným názvem biblického vrchu Golgoty, kde byl ukřižován Ježíš Nazaretský. Jsou na nesčetných místech v katolických zemích. Vyznačují se trojicí křížů, z nichž na prostředním je Ježíš Kristus, po stranách dva lotři. Kalvárie v krajinách jsou zpravidla součástí křížových poutních cest, jiné stávají jako samostatné objekty a bývají pojmenovány jako kalvárie, i když zobrazují jen kříž s Ukřižovaným a Bolestnou Pannou Marií, případně dalšími biblickými osobami.

Kalvárie inspirovaly umístování křížů smírčího typu do trojice při snášení těchto křížů, pokud byly nalezeny poblíž sebe, nebo musely být z různých důvodů přemístěny. Taková seskupení jsou v Karlovarském kraji na pěti místech. Na jiných pěti lokalitách jde jen o snosy křížů a křížových

kamenů, které nemají uspořádání typické pro trojice na kalváriích.

Nejznámější je asi trojice křížů při okraji silnice mezi Loktem a Novým Sedlem. Nevíme nic o jejich původu, kromě obvyklých pověstí o pohřbených švédských vojácích, soubojích apod. Dva z křížů jsou svým zpracováním velmi podobné, zatímco třetí je menší a hruběji opracovaný. Ně kdo jej sem přenesl, což je údaj ze článku Franze Wilhelma v *Zeitung für österreichische Volkskunde* z roku 1899.

Druhou podobnou skupinu křížů u Lokte je třeba hledat v lesíku mezi Loktem a Starým Sedlem. Tady také existuje doklad, že třetí kříž sem byl přemístěn od polní cesty blíže od Starého Sedla. Anton Gnirs v *Topografii historických a uměleckých památek Loketska* (rok vydání 1927) publikoval fotografii své dcery u dvojice křížů, mezi nimiž stál litinový křížek (jeho kamenný podstavec je dosud na místě). Také Walter von Dreyhausen

v katalogu z roku 1940 uvádí na tomto místě jen dva kamenné kříže. Třetí sem byl přemístěn tedy pravděpodobně až po válce. Velmi spekulativně by to mohlo souviset s ideou budování poválečných pomníků na paměť padlých německých vojáků – ostatně takových trojic křížů máme v kraji i jinde ve světě tisíce na vojenských hřbitovech vybudovaných v poválečných letech.

Čtenáře jistě napadne, že přímo v Lokti je také skupina dvou křížů a jednoho fragmentu latinského kříže. Ty jsou typově odlišné a tvoří lapidárium. Místo nejnovějšího křížového kamene, který byl vyzvednut při výkopech u hradních zdí v roce 2014, stával zde přechodně křížový kámen, který byl vrácen do Nového Sedla (nyní je tam před kostelem).

Také skupina třech křížů před ohradní zdí kostela v Královském Poříčí je lapidáriem vzdalujícím se představě o kalvárii.

Třetí skupina křížů v okrese Sokolov, vytvořená snad pro představu Kalvárie, se skrývá vlevo nad cestou ke kostelu v Kostelní. Největší kříž je uprostřed, po stranách jsou fragmenty křížů, o jejichž původu a době snosu není zatím nic známo.

V Karlovarském okrese je jen jedno místo snosu třech křížových kamenů u plotu bývalých pekáren na severním okraji Žitlic. Původně podle nejstarších popisů z přelomu 19. a 20. století byly značně erodované křížové kameny vezděny do tarasu silnice.

V okrese Cheb je nejpěknějším příkladem „kalvárie“ skupina křížů v Plesné u bývalého evangelického hřbitova při cestě do Bad Brambachu. V r. 1864 dal evangelický farář vytesat do křížů nápis k výročí 300 let reformace v Plesné. Kresba Karla Šrámka z r. 1927 zachycuje kříž s datací 1564 na levé straně vyvýšený nad středním křížem, zatímco nyní je umístěn vpravo a největší z křížů je uprostřed, takže nápis je ve sledu: REF IN – FLEISSEN – 1564.

Pátý příklad „kalvárie“ je v Milhostově severovýchodně od Chebu. U ohradní zdi hřbitova kolem kostela stávaly podle starších katalogů 2 smířčí kříže. Třetí z nynější skupiny křížů sem byl převezen z Vackovce zakládajícími členy Společnosti pro výzkum kamenných křížů při Muzeu AŠ krátce po jejím založení v roce 1983. Autor článku ten kříž našel v březnu roku 1982 u hnojiště statku ve Vackovci.

▲ Kříže mezi Loktem a Novým Sedlem.

▲ Plesná. Všechny fotografie: Stanislav Wieser.

Snosy křížů neuspořádané podle vzoru Kalvárie jsou na Chebsku ještě na jižním okraji Hazlova (jeden ze tří byl převezen od Skalky u Výhledů a dotvořil půdorys trojúhelníkové kompozice) a v Chebu-Podhradu. Zde podobně v trojúhelné kompozici bývaly viditelné jen 3 kříže. V roce 1998 při sondáži našli členové jmenované společnosti fragmenty dalších 4 křížů, které sem byly přemístěny asi v roce 1872 při stavbě blízké a nyní již neexistující železnice do Německa.

Kalvárie jsou symbolem utrpení, za kterého se rodilo křesťanství. Smířčí kříže samy za sebe symbolizují ideu smíru s tím, co se stalo v krajinách, kde stojí. ■